

בצלם

מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים (ע.ר.).

بتسليم - مركز المعلومات الإسرائيلي لحقوق الإنسان في الأراضي المحتلة

B'TSELEM - The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories

2002 נובמבר

מיגן אנושי

שימוש באזרחים פלסטינים כבמגינים אנושיים
בניגוד לצו בג"צ

מגן אנושי

שימוש באזרחים פלסטינים כבמגינים אנושיים בניגוד לצו בג"צ

נובמבר 2002

בצלם הוא ארגון זכויות אדם עצמאי שהוקם בשנת 1989 במטרה לתעד את הפרות זכויות האדם בשטחים ולהביאן לידיעת קובעי המדיניות והציבור הרחב. ממצאי בצלם מבוססים על עבודת שטח ותחקירים עצמאיים וכן על מקורות רשמיים, עתונות ונתוני ארגוני זכויות אדם ישראלים, פלסטיניים ובינלאומיים.

תחקיר וכתובה: יעל שטיין

ריכוז מידע: מאיה גיונסטון, תומר גרדי

עבודת שטח: עאטף אבו רוב, עלי דרארימה,
נביל מחירז

תמונת השער: חיילי צה"ל משתמשים באזרח כבמגן
אנושי במסגרת "נוהל שכך"

צילום: ג'יהאד נגא

מצליח ואם לא - מפוצצים את הדלת או משתמשים בפטיש. השכן הוא שהולך ראשון. אם מתכננים משהו הוא שיחטוף את מה שלא יהיה. ההוראה אומרת לשלוח אותו למעלה ולהוציא את כולם - נשים וילדים לחדר, גברים קושרים באזיקון ולחדר אחר. לוקחים תעודות זהות ואז עושים סיבוב עם השכן בכל הבית. מוצאים את מי שחיפשנו ולוקחים איתנו. בדירה של המבוקש עושים סריקה עד רמת הבדל, הפיכה. לוקחים מי שהשב"כ רוצה, השאר משוחררים. אין דבר כזה שהשכן יסרב לעשות מה שאומרים לו, זו בכלל לא אופציה. השכן צועק, דופק בדלת, אומר שהצבא פה. כשאף אחד לא מגיב, צריך להגיד לשכן שיהרגו אותו אם אף אחד לא יצא ושיצעק את זה לאנשים בבית. התדריכים היו ברמת המ"פ או מפקד המחלקה. הקווים הבסיסים אותו הדבר, אולי ה"אנחנו נהרוג" הגיע מהפולגוה, השאר - הוראה לפחות מרמת החטיבה ומעלה. השכן עולה לגג ואומר לכולם לצאת. אחר כך עולים איתו לראות שאף אחד לא נשאר.²

חייל אחר תיאר לבצלם כיצד נהגה היחידה בה שירת להיכנס לבתים של פלסטינים:

לאחר שסיימו לסרוק את הבית היינו משתלטים על הקומה העליונה ואת בני הבית היינו משאירים בקומה התחתונה. לא אפשרנו להם לעזוב כי השארתם במקום הקטינה את הסיכוי שהפלסטינים ינסו לפוצץ את הבית או לירות עליו כשאנו נמצאים בו. בהקשר הזה יכולנו להשתמש בפלסטינים גם לבדיקת חפצים חשודים על הצירים או בתים שמהם חששנו שעלולים לירות עלינו. לדעתי פלסטיני שמתבקש לעשות זאת יכול לסרב בלי שיעשו לו כלום, אבל אז אנחנו מיד חושדים בו שהוא יודע משהו לגבי פעילות נגדנו.³

בחודש אפריל 2002 פירסם הארגון הבינלאומי Human Rights Watch דו"ח שעסק בשימוש שעושה צה"ל באזרחים פלסטינים כבמגינים אנושיים.⁴ בעקבות הדו"ח

במהלך אינתיפאדת אל-אקצא השתמשו חיילי צה"ל באזרחים פלסטינים כבמגינים אנושיים. שימוש כזה נעשה בעיקר במהלך כניסת כוחות צה"ל לתוך ריכוזי אוכלוסייה פלסטינית, כמו במהלך מבצע "חומת מגן" ומבצע "דרך נחושה".

השיטה היתה אחידה - חיילים דרשו מאזרח, שנבחר באופן אקראי, להגן עליהם בגופו ולבצע עבורם משימות מסוכנות. להלן חלק מההוראות שנתנו חיילי צה"ל לאזרחים פלסטינים:

- להיכנס לתוך מבנים על מנת לבדוק אם הם ממולכדים או כדי להוציא מהם את דייריהם;
- לפנות חפצים חשודים מכבישים ודרכים בהם משתמש הצבא;
- לשהות בתוך בתים אותם הפך הצבא לעמדות כדי למנוע ירי של פלסטינים על החיילים;
- לצעוד לפני חיילים בכדי להגן עליהם מפני ירי. פעמים רבות כיוונו החיילים את נשקם אל גב הפלסטינים ובחלק מהמקרים אף ירו מעבר לכתפיהם.

שימוש כזה באזרחים פלסטינים לא היה יוזמה פרטית של החיילים המשרתים בשטחים אלא היווה חלק בלתי נפרד מההוראות שניתנו להם. סמל נתי אהרוני סיפר לעיתון "במחנה" כיצד נכנס עם חבריו לתוך בניין: "כבר כבשנו בעבר את הבניין הזה, ולכן היו לנו חששות שיחכה לנו שם מטען כשנגיע בפעם השנייה. לפי מה שנהוג, לקחנו את אחד השכנים הפלסטינים שסרוק את המקום. הוא פתח את כל הדלתות והארונות, ולא גילה כלום. לחצנו לו את היד, ואמרנו תודה, ונכנסנו פנימה".¹

חיילים שמסרו עדויות לבצלם אישרו את קיומה של מדיניות זו. חייל ששירת באזור בית לחם במהלך מבצע "חומת מגן" מסר לבצלם:

לפני החיפוש הולכים לשכן, מוציאים אותו מהבית ומורים לו לקרוא למישהו מהבית שרצינו. אם מצליח,

1. במחנה, 12.4.02.

2. העדות נבנתה על-ידי איל רז ורון דודאי ב-6.5.02. פרטי העד שמורים בבצלם.

3. העדות נבנתה על-ידי איל רז ורון שניידרמן ב-22.5.02. פרטי העד שמורים בבצלם.

4. Human Rights Watch, *In a Dark Hour - The Use of Civilians During IDF Arrest Operations*, April 2002.

והעדויות הרבות בנושא שהגיעו לארגונים ישראליים ופלסטיניים לזכויות אדם, הגישו בחודש מאי שבעה ארגוני זכויות אדם עתירה לבג"צ נגד מדיניות זו.⁵

יומיים לאחר הגשת העתירה הודיעה המדינה לבית המשפט כי "הוחלט בצה"ל להוציא אלתר פקודה חד-משמעית לכוחות הפועלים בשטח, לפיה חל איסור מוחלט על כל הכוחות הפועלים בשטח להשתמש באזרחים, באשר הם, כאמצעי של 'מגן חי' מפני ירי או פיגועים של הצד הפלסטיני".⁶ עם זאת, טענה המדינה כי דרישה מפלסטינים להורות לפלסטינים אחרים לצאת מבתיהם אינה מהווה שימוש בהם כבמגינים אנושיים:

יצוין, כי חלק מן התלונות המפורטות בעתירה אינן נוגעות לשימוש באנשים כ"מגן אנושי", אלא להסתייעות של כוחות צה"ל בתושבים פלסטינים לשם כניסה לבתים של תושבים פלסטינים אחרים, במהלך פעילות מבצעית. לאור התלונות המפורטות בעתירה, הוחלט בצה"ל להבהיר, כי גם פעילות זו אסורה, באותם מקרים בהם סבור המפקד בשטח, כי עלולה להישקף לאזרח סכנה לגופו.

שינוי המדיניות עליו הודיעה המדינה לבג"צ יושם כמעט במלואו. הדיווחים שהגיעו לבצלם לאחר מתן ההודעה עסקו ברובם המכריע בשימוש שעושים חיילים באזרחים פלסטינים כדי לעצור פלסטינים אחרים או כדי להורות להם לצאת מבתיהם. עם זאת, השימוש בנוהל זה, המכונה "נוהל שכ"ן", אינו שונה באופן מהותי משימושים אחרים שעשה הצבא באזרחים כבמגינים אנושיים. זאת הן מבחינת אי חוקיות השימוש באזרחים לצורך ביצוע משימות צבאיות והן מבחינת חומרת הסכנה הנשקפת לאזרחים אלה. עובדה אחרונה זו עולה בבירור ממקרה שאירע באוגוסט 2002: ב-14.8.02 שלחו חיילים את נידאל אבו מוח'סין, בן 19, תושב הכפר טובאס, לביתו של נאסר ג'יראר,

פעיל חמאס, והורו לו להוציא את ג'יראר מביתו. כאשר ניגש אל הבית, נורה אבו מוח'סין על-ידי ג'יראר ששבר, ככל הנראה, שהוא חייל צה"ל.

בצלם פנה לדובר צה"ל וביקש את תגובתו למקרה זה. הדובר אישר את עובדות המקרה והצדיק את השימוש באזרחים לצורך מעצר של פלסטינים:

צה"ל מצר על הפגיעה בתושב המקום במהלך הפעילות, ומציין כי הנ"ל נהרג מידי המחבלים. חיילי צה"ל לא נכנסו למבנה עמו, ולכן אין שחר לטענות כי מדובר ב"מגן אנושי". החיילים נשארו מחוץ למבנה, על מנת שהתושב הפלסטיני לבדו יזהיר את המבוקש, מבלי לסכן את עצמו, וזאת מתוך הנחה כי המחבלים לא יפתחו באש לעבר אזרח פלסטיני במידה וייכנס לבד. נבקש להדגיש כי הפעילות בעיירה כוונה מלכתחילה לעבר מחבל מרצח אשר אחראי באופן ישיר לעשרות פיגועים כנגד אזרחי וחיילי מדינת ישראל, וכי צה"ל מתנגד לפגיעה בחפים מפשע.⁷

בעקבות מקרה זה שבו ופנו שבעת ארגוני זכויות האדם לבג"צ ודרשו כי יינתן צו ביניים שיאסור לחלוטין את השימוש בנוהל זה.⁸ באותו יום נעתר בג"צ לבקשה ודרש מהמדינה להגיש את תגובתה לנושא. עד היום טרם השיבה המדינה וצו הביניים נותר בתוקף.

לאחר שבג"צ אסר על המשך השימוש בפלסטינים במסגרת "נוהל שכ"ן", חלה ירידה ניכרת במספר המקרים בהם פעלו חיילים על-פיו. עם זאת, לבצלם הגיע מידע על לפחות חמישה מקרים בהם הפר צה"ל את צו הביניים, כאשר חיילים השתמשו בפלסטינים כבמגינים אנושיים. המקרים שתיעד בצלם אינם, בהכרח, כל המקרים בהם הופר צו הביניים וייתכן כי ישנם מקרים נוספים שלא הגיעו לידיעתנו.

5. בג"צ 3799/02, עדאלה - המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל ואח' נ. יצחק איתן, אלוף פיקוד המרכז ואח'. העתירה הוגשה ב-5.5.02 על-ידי עו"ד מרוואן דלאל מארגון עדאלה בשם שבעה ארגוני זכויות אדם - עדאלה, האגודה לזכויות האזרח בישראל, קאנון - העמותה הפלסטינית להגנה על זכויות האדם והסביבה, רופאים לזכויות אדם, בצלם, המוקד להגנת הפרט והוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.
6. בג"צ 3799/02, תגובה מטעם המשיבים לבקשה לצו ביניים, מיום 7.5.02.
7. מכתב לבצלם מסרן אגריאטה לוי, ראש מדור סיוע, דובר צה"ל, מיום 20.8.02.
8. בג"צ 3799/02, בקשה למתן צו ביניים, מיום 18.8.02.

הפרת צו בג"צ - מקרים לדוגמא

ואמי, זחלו גם הן, עד שהגענו למדרגות וירדנו לקומת הקרקע. התחבאנו בחדר בטוח בבית.

שמענו ריאות לכיוון החדר וראינו ניצוץ קליע עובר מול החלון המערבי. שמענו רעש של בולדוזר מתקרב לבית ועוצר. כמו כן, שמענו קולות של טנקים. לאחר מכן, שמענו שהבולדוזר מתחיל להרוס את חדר האורחים. החדר הוא יחידה נפרדת שנמצאת בחצר, ליד הכניסה, בצדו הצפוני של הבית. הסתכלתי מבעד לחלון שפונה לכיוון חדר האורחים והחצר כדי לראות מה הבולדוזר עושה. חשבתי שהוא הולך להרוס את הבית מעל לראשינו. חדר האורחים היה הרוס ואחד הטנקים פתח עלי באש. הכדורים פגעו בעמוד בטון. התכופתי וזחלתי לכיוון החדר הסמוך, בו היו בני משפחתי. ביקשתי מהם לצעוק ואמרתיהם להם שהצבא הורס לנו את הבית. בני המשפחה התחילו לצעוק ולקרוא לעזרה, אך אף אחד מהשכנים לא בא לעזור לנו.

כעבור כמה דקות, שמעתי קול מדבר בעברית ברמקול. הקול הגיע מהרחוב האחורי, מהצד הדרומי, אך לא הבנו כלום. לאחר מכן קראו לנו ברמקול בערבית ודרשו מאתנו לצאת מהבית. היינו בטוחים שהצבא מתכוון להרוס את כל הבית. יצאתי עם בני משפחתי, כשאני תומך באבי ואמי החולים. יצאנו כולנו לרחוב. ראיתי ארבעה טנקים עומדים מול הבית. אחד מהם עמד קרוב יותר אלינו, מעל להריסות חדר האורחים. ליד הטנקים עמד בולדוזר צבאי ענק. החיילים, שעמדו מול הבית, דרשו מאתנו לחזור פנימה. התחלנו ללכת, אבל כשעמדנו מול הדלת, החיילים שעמדו מאחורי הבית הורו לנו לגשת אליהם. היינו מבולבלים, לא ידענו אם לצאת מהבית או להיכנס אליו. כעבור כמה דקות, בהן עמדנו מול הבית, החיילים שממול הרשו לנו ללכת לרחוב האחורי.

בדרך לרחוב האחורי, אמי נפלה על הארץ. היא נראתה תשושה ולא יכלה ללכת עוד. החזקנו בה, אני ואבי, והלכנו. אמי והילדים צעקו. החיילים דרשו מאתנו ברמקולים למהר ולהגיע אליהם תוך חמש דקות, אחרת הם יירו בנו. הירי לא פסק מתחילת האירוע. הגענו לצד הדרומי וראינו בולדוזר נוסף ועוד שלושה טנקים. היו שם כמה שכנים, בהם נשים, ילדים וצעירים, שהצבא החזיק בחלקת אדמה, השייכת לאבו ח'יטאב. כשהגענו למקום בו עמדו החיילים,

דין אל-בלח, רצועת עזה, 23.8.02:

לאחר שביצע נסיון פיגוע בהתנחלות כפר דרום, נמלט פלסטיני חמוש, שהיה פצוע, אל חצר ביתו של סמיר אבו עמרה בדיר אל-בלח. חיילי צה"ל אילצו את אבו עמרה, תוך שימוש באיומים, לאתרו ולהוציאו אליהם "חי או מת". אבו עמרה שב אל החיילים ודיווח להם כי מצא אותו פצוע, אוחז רימון יד ומסרב לצאת. החיילים הכריחו אותו לשוב לחצר, הפעם בלויית שכנו, אחמד אבו עמרה, ולהוציא אליהם את הפצוע. השניים נכנסו אל החצר בעוד החיילים יורים מעל לראשיהם.

עדותו של סמיר מוחמד חמידאן אבו עמרה. בן 28. נשוי ואב לשני ילדים. פקיד ברשות הפלסטינית. תושב דיר אל-בלח שברצועת עזה⁹

אני מתגורר בדירה בת שלושה חדרים. הדירה נמצאת מעל בית הוריי. ביתי נמצא כ-300 מטרים ממערב להתנחלות כפר דרום. בדרך כלל, תושבי האזור לא יוצאים מבתיהם אחרי תפילת הערב, שמסתיימת בסביבות השעה 19:00. הסיבה לכך היא שהצבא הישראלי יורה באזור, במיוחד על הרחוב שלנו, רחוב אל-מזרעה.

ביום חמישי, 22.8.02, הייתי בביתי, כהרגלי. בסביבות השעה 21:00, נפתחה אש אינטנסיבית לעבר האזור שלנו ועל ביתנו. האש נורתה ממקלעים כבדים. כשנורו פצצות תאורה מעל גג ביתנו, הילדים צעקו.

במהלך הלילה שמעתי צעקות של איש שמבקש עזרה. הסתכלתי דרך החלון ושאלתי את שכני מה מקור הקול. שאלתי אותם אם יש להם פצוע בתוך הבית, אך השכן ענה כי קול הפצוע מגיע מהבית שלי. לאחר מכן אמי, שסובלת מבעיות בריאות, עלתה לביתנו בזחילה מקומת הקרקע. השעה הייתה בסביבות 04:30 לפנות בוקר. היא שאלה אותי אם נפצעתי והשבתי שלא. אמי ביקשה מכולנו לרדת לקומת הקרקע מכיוון ששם בטוח יותר. הדרך לקומת הקרקע מסוכנת כי צריך ללכת על גג הבית כדי להגיע למדרגות ובמשך הזמן הזה נמשך הירי ונורו גם פצצות תאורה. לכן, היה עלינו לזחול על הבטן. חיבקתי את ילדי וזחלתי איתם. אישתי, הנמצאת בחודש השביעי להריונה,

9. העדות נבנתה על-ידי נביל מחירזו ב-27.8.02.

יש בידו רימון. הירי מעל לראשינו המשיך. החייל דרש מאחמד להוריד את השובר שעל המיכל שמאחוריו שכב הפצוע. אחמד לא הצליח להרים את השובר ודחף אותו בכוח. בשלב הזה, אני עמדת על אבן, מאחורי גדר אבן המפרידה בין ביתי לבין הבית הסמוך, מרחק של כמטר וחצי מהמקום. יכולתי לראות ולשמוע כל מה שהתרחש. החייל הורה לאחמד להזיז את המיכל. אחמד ענה לו שהוא אינו יכול כי זה לא הבית שלו אלא הבית שלי וסימן בידו לעברי. החייל דרש ממני להזיז את מיכל המים. קפצתי מעל לגדר וניסיתי להזיז את המיכל, אך לא הצלחתי. החייל דרש ממני להתרחק ואמר: "המיכל מסתיר אותנו (הוא התכוון לפצוע). תתרחק, אנחנו רוצים לירות בו". אמרתי לחייל: "הוא לא תרנגולת שתהרוג אותנו. קחו אותו וטפלו בו, אולי הוא עדיין חי". אחמד ואני התרחקנו וחזרנו לרחוב האחורי. אני הייתי ממוטט לגמרי ונשענתי על אחמד כשהלכנו.

כשהגענו לטנקים, החיילים דרשו מהאזרחים שהיו באדמה החקלאית להתרחק דרומה. אז הם התחילו לירות על הפצוע. בזמן הירי נשמעו גם פיצוצים. הרגשתי סחרחורת, התמוטטתי והתעלפתי. השעה הייתה בסביבות 06:30 בבוקר. מאוחר יותר נודע לי כי בני משפחתי ביקשו להזעיק אמבולנס, אך החיילים סירבו. בני המשפחה סיפרו לי שכעבור כשעה הגיע טנק למקום ובתוכו היה רופא צבאי שביקש להזעיק אמבולנס פלסטיני.

הועברתי לבית החולים שוהדא אל-אקצא. שהיתי שם יומיים ושחררתי.

מחנה הפליטים אל-פארעה, מחוז טובאס, 2.9.02:

סמוך לשעה 02:00 לפנות בוקר הגיעו חיילים לביתו של חוסאם סובוח והורו לו לצאת ממנו במהירות. הם פקדו עליו לצעוד לפניהם, לכיוון בתים הנמצאים כ-15 מטרים מביתו. כאשר הגיעו לביתו של תאופיק זקי, הורה לו מפקד הכוח לגשת לבית ולקרוא לבני המשפחה לצאת החוצה. סובוח ביקש מבני המשפחה לצאת מהבית. לאחר שיצאו אמרו לו החיילים לחזור לביתו. החיילים המשיכו לביתה של משפחת אבו וודיע, הפעם הורו לתאופיק זקי ללכת לפניהם. במרחק של כעשרים מטרים מהבית עצרו החיילים ופקדו על זקי להתקדם, לדפוק בדלת ולהורות לבני הבית לצאת. לאחר שכולם יצאו, איפשרו לו החיילים לחזור לביתו.

אחד מהם קרא לי. כשהלכתי לכיוונו, אחד הטנקים ירה מעל לראשי. החייל אמר לי שישנו פצוע בתוך ביתי ודרש ממני להביא אותו "חי או מת" תוך חמש דקות. הוא הוסיף: "אם לא תביא אותו, נירה בך ובבני המשפחה שלך ונהרוס לך את הבית". הירי עדיין נמשך מעל לראשי והשכנים צעקו. החייל הזה דיבר אליי ברמקול בעברית כשהוא על הטנק. שכננו, אחמד עבד אל-קאדר אבו עמרה, שעבד בעבר בישראל ויודע עברית טוב, תירגם לי את דבריו של החייל.

חזרתי לביתי באותה דרך שבאתי. כשהגעתי לרחוב, אחד הטנקים שהיה מול הבית ירה מעל לראשי. עמדתי מבלבל ומפוחד. לא ידעתי אם לחזור או להכנס לבית אבל החייל הוציא את ראשו מתוך הטנק וסימן לי בידו שאכנס לבית. נכנסתי פנימה והתחלתי לחפש בבית ובחצר על פי ההוראות של אחד החיילים שעמד על טנק מול הבית. הוא סימן בידו לכיוון מיכל מים שעליו מונח שובר יונים ואמר לי שהבחור המבוקש נמצא שם. כשהגעתי למקום, דרש ממני החייל, בערבית עילגת, להביא את המבוקש "חי או מת".

ראיתי בחור פצוע בראשו ובאחת מרגליו. הודעתי לפצוע על דרישת החיילים. הבחור סירב לצאת וראיתי שיש בידו רימון. פחדתי וחזרתי לחיילים שהיו מאחור. החייל שהיה בטנק שמול הבית הורה לי לחזור לפצוע, אך אני המשכתי ללכת לכיוון החיילים. החייל שדרש ממני לחזור לפצוע ירה מעל לראשי. הגעתי אל החיילים ואחד מהם שאל: "למה לא הבאת אותו?", עניתי: "יש לו ביד רימון ואני מפחד למות". החייל הורה לי לחזור. הסברתי לו שאני חולה סוכרת ואיני יכול לסבול את מראה הדם. אישתי אמרה לו שאני עלול להתעלף אם אראה דם. החייל הורה לה לשתוק ואיים שישלח אותה ואת אמי להביא את הפצוע. החייל דרש מהשכן שלי, אחמד אבו עמרה, ללכת אתי להביא את הפצוע. החייל דרש מאתנו לקפוץ מעל גגות הבתים שנמצאים מאחורי ביתי ולא ללכת באותה דרך. קפצתי מעל גדר של בית סמוך לביתי וכמעט נפלתי. אחמד קפץ יחד אתי. החיילים שהיו בצד השני ירו מעל לראשינו.

הגעתי לגדר תיל שמונחת מעל גדר אבן, אך לא הצלחתי לקפוץ מעליה בשל משקלי הכבד. אחמד הצליח לקפוץ והחיילים הכריחו אותי לעבור מסביב לגדר. אחמד הגיע לפצוע, דיבר איתו והודיע לו על דרישת החיילים. הבחור לא הצליח להוציא מילה ולענות לנו. הוא איבד כמות גדולה של דם. אחמד אמר לחיילים שהיו מעל הטנק מול הבית שהבחור מת ואינו עונה לנו. חייל דרש מאתנו להביא אותו חי או מת. אחמד השיב שהוא לא יכול להביא אותו כי

עדותו של תאופיק זקי יוסף סאלח. בן 42. נשוי ואב לשישה ילדים. מנכ"ל תושב מחנה הפליטים אל-פארעה שבמחוז טובאס¹¹

ביום שני, 2.9.02, בסביבות השעה 02:30 לפנות בוקר, התעוררתי לשמע קולות מוזרים סביב ביתי. קמתי ממיטתי, הסתכלתי מבעד לחלון וראיתי חיילים ישראלים. הם דיברו עברית, והצלחתי להבין מה הם אומרים. ביקשתי מאישה, אום אמיר, לקום והודעתי לה שיש חיילים ישראלים סביב הבית. לאחר זמן קצר שמעתי דפיקות בדלת הראשית של הבית. כשפתחתי את הדלת, ראיתי בפתח את שכני, חוסאם סלים סובוח. השכן אמר לי שהצבא הישראלי מכתר את כל השכונה ושהחיילים דורשים שאצא מהבית יחד עם בני המשפחה. הוא הוסיף שאני צריך להדליק את כל האורות בפנים ולפתוח את כל הדלתות במהירות ושם אתעכב החיילים יירו על הבית.

עשיתי מה שנדרש ממני ויצאנו, אני ובני המשפחה, החוצה. החיילים דרשו מאתנו להרים את הידיים למעלה ולעמוד ליד הדלת הראשית, בחוץ. אחר כך הם דרשו את תעודת הזהות שלי ושאלו אותי על הבתים הסמוכים לביתי. כשהצבעתי על ביתה של משפחת אבו וודיע, ראיתי את החיילים, פניהם צבועים בצבעי הסוואה, מורים לשכני חוסאם לחזור לביתו. אחד החיילים כיוון עליי מאחורי נשקו, בלי לגעת בי, ודרש ממני ללכת לפנייהם לביתו של אבו וודיע. כשהגענו לבית, שנמצא במרחק של כעשרים מטרים, החיילים דרשו ממני לדפוק על דלת הבית. בדרך לביתו של אבו וודיע החיילים צעקו עלי והזהירו אותי לא לעשות כל תנועה שלא תמצא חן בעיניהם. החיילים דרשו ממני לדפוק בדלת הבית בן שתי הקומות ולדרוש מהדיירים לצאת החוצה. הם דרשו שאגיד להם לפתוח את כל הדלתות והחלונות ולהדליק את האורות בכל הבית. הם היו יותר מארבעים חיילים והיו מפחדים נורא. פחדתי לדבר אתם.

דפקתי בדלת בית משפחתו של אבו וודיע ונערה בת עשרים פתחה את הדלת. אמרתי לה שהצבא מכתר את השכונה ודורש מכולם לצאת החוצה ללא יוצא מן הכלל. אז יצא בנו של אבו וודיע, סאלח, בן השלושים. אמרתי לו לפתוח את כל הדלתות והחלונות ולהשאיר את הבית מואר. כעבור כשלוש דקות, כולם יצאו החוצה, כולל הילדים שישנו. אחד החיילים החזיר לי את תעודת הזהות, דרש ממני לחזור לביתי ואמר לי שהמשימה שלי הסתיימה. כחמש דקות לאחר נסיגת הצבא נודע לי כי החיילים עצרו את אחד מבניו של אבו וודיע, סאלח, בן ה-25.

עדותו של חוסאם סלים אחמד סובוח. בן 27. נשוי ואב לשני ילדים. פועל, תושב מחנה הפליטים אל-פארעה שבמחוז טובאס¹⁰

ביום שני, 2.9.02, בסביבות השעה 02:00 לפנות בוקר, הגיעה לביתי קבוצת חיילים. החיילים דפקו בדלת ביתי בזמן שצפיתי בטלוויזיה. הסתכלתי מבעד לחלון וראיתי קבוצה גדולה של חיילים ישראלים. הודעתי לאישה שזה הצבא וביקשתי ממנה להחליף את בגדי הלילה. החיילים התחילו לצעוק ולדפוק בדלת בכוח רב. פתחתי את הדלת ואחד החיילים הורה לי לצאת. אמרתי לו כי אישה מתלבשת אך הוא לא הרשה לי והבנתי כי החיילים שיחכה שאתלבש, אך הוא לא הרשה לי והבנתי כי החיילים באו כדי לעצור אותי. רציתי להיכנס פנימה כדי לראות את ילדי לפני שאצא. לכן, אמרתי לחייל שאני נכנס כדי להביא כוס מים, אך הוא סירב.

החיילים בדקו את תעודת הזהות שלי ולקחו אותי אתם בלי להיכנס לביתי. היו שם כחמישים עד שישים חיילים ישראלים. הם נראו מפחדים ולא הרשו לי לדבר אתם. הם הוליכו אותי לפנייהם לכיוון הבתים שנמצאים מאחורי ביתי, במרחק של כ-15 מטרים אל תוך המחנה. כשהגענו לביתו של תאופיק זקי (אבו אמיר), המפקד דרש ממני שאגש לבית ואגיד לבני המשפחה לצאת החוצה. היינו במרחק של כשבעה מטרים מבית השכן. סירבתי ללכת כי החיילים כווננו את נשקיהם אל הבית והמצב היה מפחיד נורא. זאת הפעם הראשונה שאני כל כך מפחד מהצבא הישראלי. הם היו רציניים מאוד, יותר מבפעמים קודמות שראיתי אותם.

ביקשתי מהמפקד שישלח אותי חייל עד דלת הבית ואמרתי שלא אלך לבד. חשבתי שאחד החיילים יירה בי אם אלך לבד, במיוחד משום שלא ידעתי מה מתרחש בתוך ביתו של תאופיק, שכני. המפקד הסכים ושלח חייל שהלך מאחוריי. כשהגעתי לדלת הראשית ודפקתי, החייל חזר אחורה במהירות והשאיר אותי לבדי בפתח הבית. שכני פתח את הדלת והודעתי לו כי החיילים דורשים ממנו לצאת מהבית יחד עם כל בני המשפחה. כעבור כשלוש דקות, בני משפחתו של תאופיק יצאו החוצה. המפקד הישראלי קרא לי, נתן לי את תעודת הזהות שלי ודרש שאחזור לביתי במהירות.

למחרת בבוקר נודע לי כי החיילים השתמשו בשכני תאופיק כדי לקחת אותם לביתו של שכנו, סאלח אל-יאסידי, שנעצר באותו הלילה.

11. העדות נכתבה על-ידי עלי דרארימה ב-3.9.02.
12. העדות נכתבה על-ידי עלי דרארימה ב-3.9.02.

אל-עקבה, מחוז טובאם, 2.9.02:

בסביבות השעה 02:00 לפנות בוקר נכנסו חיילים לכפר אל-עקבה והקיפו כמה מהבתים. החיילים קראו למוחמד אבו עררה לצאת מביתו. לאחר מכן יידו החיילים אבנים על שני בתים והורו לדייריהם לצאת. החיילים דפקו בכוח על דלת ביתו של מחמוד אבו עררה, בן 69. כשפתח את הדלת הורו לו החיילים להתפשט. מפקד הכוח דרש ממנו לגשת לביתו של מוחמד אבו עררה ולהורות לו לצאת מביתו. אבו עררה, מלווה בשלושה חיילים, דפק על הדלת. הוא אמר לשכנו שהצבא דורש שיצא מביתו. השכן יצא מהבית והלך לחיילים, שדרשו ממנו להוריד את בגדיו העליונים ולגשת למפקדם. הם שלחו את מחמוד אבו עררה להביא את בגדיו של מוחמד ולאחר שעשה זאת שילחוהו לביתו.

עדותו של מחמוד נארמי האמד אבו עררה, בן 69, נשוי ואב לעשרה ילדים, הקלאי, תושב אל-עקבה

שבמחוז טובאם¹²

ביום שני, 2.9.02, ישנתי על גג ביתי שבמרכז הכפר אל-עקבה. בסביבות השעה 02:00 לפנות בוקר התעוררתי לקול מכוניות בתוך השכונה. הסתכלתי מגג הבית. ראיתי עשרות חיילים ישראלים מכתרים את השכונה ושמעתי אותם קוראים לשכני, מוחמד מוסטפא נארמי אבו עררה, לצאת מהבית. לאחר מכן החיילים קראו לו ברמקולים ויידו אבנים על ביתי ועל ביתו של מוחמד. כתוצאה מכך, נשברו זכוכיות החלונות הקדמיים של שני הבתים.

לאחר מכן, החיילים דפקו בכוח בדלת ביתי. פחדתי נורא כי הם יידו אבנים על הדלת. החלטתי לפתוח להם, אך בזהירות. כשפתחתי את הדלת, החיילים דרשו ממני להוריד את בגדיי, למרות שאני איש זקן. הורדתי את בגדיי והחיילים הורו לי להסתובב. אחר כך הם הרשו לי להתלבש ודרשו ממני לגשת למפקד, שחיכה במרחק של כארבעים מטרים ממני. שלושה חיילים התלוו אליי.

המפקד דרש ממני לגשת לביתו של מוחמד אבו עררה ולדרוש ממנו לצאת מביתו מיד. המפקד הזהיר אותי שאם מוחמד לא יצא, החיילים יפרצו לבית ויהרגו אותו בפנים. הלכתי לכיוון ביתו של מוחמד, בן ה-22, בליווי שלושת החיילים. דפקתי בדלת הבית ומוחמד יצא מיד. הודעתי לו כי הצבא מכתר את האזור והחיילים דורשים ממנו לצאת מהבית, אחרת יפרצו לתוכו. מוחמד יצא אליהם והחיילים שהתלוו אליי דרשו ממנו להוריד את בגדיו העליונים ולגשת למקום שהמפקד חיכה בו. לאחר מכן, אחד החיילים דרש ממני להביא את בגדיו של מוחמד.

החיילים קשרו את ידיו של מוחמד ולקחו אותו אתם. הם הורו לי לחזור הביתה וכשראו אותי מסתכל מאחורי הדלת, הם צעקו עליי. החיילים לא עזבו את המקום עד שסגרתי את הדלת.

כפר קוד, מחוז ג'נין, 2.9.02:

סמוך לשעה 04:00 בבוקר שמע שאפע ריאנס דפיקות על דלת ביתו. כשפתח אותה ראה את שכנו, איברהים חסן, עומד בפתח הבית. חסן אמר לו שהחיילים דורשים שיצא מביתו. ריאנס ניגש לחיילים ואלה חקרו אותו על אחיינו, מחמוד. מפקד הכוח הורה לריאנס להובילם לביתו של אחיינו. בדרכם אל הבית כיוונו עליו שלושה חיילים את נשקם. הוא דפק על הדלת ואמר לחמותו שהחיילים דורשים שמחמוד יצא מהבית. לאחר שעשה זאת הורו לו החיילים לשבת לצד שכנים נוספים שהוצאו מבתיהם. כעבור כחצי שעה הוא נשלח לביתו.

עדותו של שאפע מחמוד שאפע ריאנס, בן 41, נשוי ואב לשישה ילדים, מורה, תושב כפר קוד שבמחוז

ג'נין¹³

אני נשוי ויש לי שישה ילדים. הגדולה בת 14 והקטנה בת שנתיים. אנחנו מתגוררים בכפר קוד, סמוך לבאר המים המערבית. ביום שני, 2.9.02, בסביבות השעה 02:00 לפנות בוקר, התעוררתי לשמע קולות סביב הבית והייתי בטוח שאלה קולות של טנקים וכלי רכב. שאר בני המשפחה ישנו. הסתכלתי מבעד לחלונות הבית וראיתי מספר גדול של חיילים וכלי רכב צבאיים וטנקים.

בסביבות השעה 04:00 בבוקר, שמעתי את קולו של שכני, איברהים א-שייחי חסן, קורא לי. הוא דפק בדלת ביתי. שאלתי מה רצונו והוא אמר שהצבא רוצה אותי. פתחתי את דלת הבית וראיתי שלושה חיילים מכוונים עליי את כלי הנשק שלהם. הם עמדו במרחק של שלושה עד ארבעה מטרים דרומית לדלת הבית. זה היה מראה מפחיד. אחד החיילים, כנראה המפקד, דרש ממני את תעודת הזהות. עניתי לו שתעודת הזהות שלי בפנים וניסיתי לחזור פנימה כדי להביא אותה. אבל החייל אמר שאבקש ממישהו בפנים שיביא את תעודת הזהות שלי. ביקשתי מאישתי, אותה הערתי קודם לכן, שתביא את תעודת הזהות והמפקד לקח אותה ממני.

הוא התחיל לשאול אותי שאלות כשאני עומד בפתח הבית. הוא שאל אותי על שכני ואז שאל היכן נמצא ביתו של מחמוד, האחיין שלי. הצבעתי על הבית והמפקד שאל אותי

12. העדות נגבתה על-ידי עלי דרארימה ב-5.9.02.

13. העדות נגבתה על-ידי עאטף אבו רוב ב-3.9.02.

עדותו של האלד איבראהים מוחמד כמיל בן 39. נשוי ואב לשלושה ילדים. פקיד בעירייה. תושב שכונת א-סיבאט בעיר ג'זין¹⁴

ביום שבת, 9.11.02, בסביבות השעה 04:00 בבוקר, אישתי, סוהא, העירה אותי. היא אמרה לי שיש צבא בסמטה. קמתי מהמיטה וביקשתי ממנה להכין תה ואת הארוחה כרגיל. הייתי בשקט והקשבתי כדי לדעת אם הצבא אכן באזור. שמעתי אנשים מדברים עברית בקול חלש. שמעתי גם צעדים. כעבור כחמש דקות, אירע פיצוץ גדול מחוץ לבית. חלק מהרסיסים חדרו לתוך הבית דרך חלון המטבח, וקנקן התה ומגש האוכל נפלו. התחלתי לעצוק: "ילדים! ילדים!" והדלקתי את האור. החיילים החלו לדפוק בדלת הבית בכוח ולצעוק שאפתח. הם צעקו וקיללו בגסות. פתחתי את הדלת וראיתי יותר מעשרים חיילים עומדים בפתח. כ-15 חיילים נכנסו במהירות כשהם צועקים ומכוונים עלינו את רובהיהם. החיילים צעקו: "כנס פנימה, כנס לבית!" והכניסו אותנו לתוך חדר השינה. בני ישן על הרצפה. הרמתי אותו במהירות ומסרתי אותו לאמו.

החיילים התפזרו בבית וערכו בו חיפוש. הם התנהגו בברוטאליות. הם חיפשו בכל מקום, בארונות, במיטה. החיפוש בתוך חדר השינה נמשך כחמש דקות. באותו זמן, חיילים אחרים ערכו חיפוש במטבח, בחדר האורחים ובשירותים. כשהחיפוש הסתיים, החיילים דרשו ממני ומהילדים להישאר בפנים. חלק מהם יצאו מהבית וחלק נשארו בפנים. כעבור דקה או שתיים, המפקד וכמה חיילים חזרו ודרשו ממני לבוא אתם. הם לקחו אותי החוצה והובילו אותי לאמצע הסמטה המובילה לבית. המפקד שאל אותי אם אני יודע למה הם פה, והשבתי שלא. הוא שאל שוב ואמרתי שאני לא יודע. אחר כך הוא שאל על האיש שמתגורר בבית מול הבית שלי. אמרתי שאני יודע שהבית הזה הושכר לאיש ואישתו. הוא אמר לי לתאר את האיש והאישה ואמרתי שהם כמו שאר האנשים. המפקד אמר: "אתה יודע מי גר פה. אתה שקרן. אתה יודע מי גר פה. אתה רוצה להרוס את ביתך כמו ידך?"

לאחר וויכוח שנמשך כרבע שעה, בסביבות השעה 04:30, המפקד אחז בידי וחייל אחר דחף אותי. הם אילצו אותי להיכנס לבית של השכן. אחד החיילים אמר לי: "שב פה." הוא הורה לי להפנות את פני לקיר. המפקד חזר ואמר לי: "אתה אומר שפה גרים איש ואישתו. אני לא רואה שום דבר חוץ ממחשב. הבית ריק". הוא חזר ושאל אותי על בעלי הבית. הוא שאל איך האישה נראית, אם היא גבוהה או נמוכה ומה היא לובשת. עניתי לו שהיא מתלבשת כמו אישתי ושהיא באותו גובה. הוא נזף בי: "אתה שקרן!" ושאל שוב מה גובהה. אמרתי שהיא קצת יותר גבוהה

על עיסוקו של האיחיי. עניתי לו כי הוא מודד ועובד בג'זין. המפקד דרש ממני להתלוות לחיילים אל ביתו של מוחמד. שלושה או ארבעה חיילים הלכו אחריי כשהם מכוונים עליי את כלי הנשק שלהם. הלכתי כחמישים מטרים עד שהגענו לביתו של מוחמד. בדרך לשם ראיתי מספר גדול של חיילים, אני חושב שהיו יותר מחמישים. הם התפזרו מתחת לעצים ובפינות הבתים הסמוכים לביתו של מוחמד. החיילים היו בכוננות ואצבעותיהם היו על ההדק.

דפקתי בדלת ביתו של מוחמד. חמותי, שהתארכה אצלו באותו לילה, ענתה לי. ביקשתי ממנה שתבקש ממוחמד להתלבש ולצאת, כי הצבא רוצה אותו. החיילים עמדו מול הבית ודרשו ממני לשבת ליד קבוצת שכנים שהחיילים הוציאו קודם לכן. התיישבתי במקום עליו הצביעו החיילים. במקום כבר היו כמה מתושבי השכונה שהחיילים הוציאו קודם לכן: עז א-דין מוחמד ריאנס, בן ה-38, אישתו, פאיזה ריאלב ריאנס וילדיהם; אשה בת שבעים ומוחמד איבראהים ריאנס, בן ה-65, ואישתו. מוחמד ריאנס הוא משותק ויושב בכסא גלגלים. החיילים הורו גם לצעיר נוסף שהיה על גג ביתו לרדת ולשבת במקום.

הצבא עיכב אותי במשך כחצי שעה ולאחר מכן המפקד שלקח את תעודת זהות שלי החזיר לי אותה ומחק את שמי מהנייר שבידו. לאחר שהטנקים, כלי הרכב הצבאיים והחיילים שהתפזרו במקום נסוגו מהאזור, חזרתי לביתי.

ג'זין, 9.11.02:

ח'אלד כמיל התעורר בסביבות השעה 04:00 בבוקר ושמע קולות חיילים ליד ביתו. לאחר כחמש דקות נשמע פיצוץ עז. מיד לאחריו דפקו החיילים על דלת ביתו, נכנסו אליו וערכו בו חיפוש. מפקד הכוח הורה לכמיל לצאת מביתו וחקר אותו אודות שכניו. החיילים אילצו את כמיל להכנס אל הבית השכן והמשיכו לחקור אותו, תוך שהם מאיימים עליו כי יעצרו אותו ויהרסו את ביתו. לאחר מכן הוצא כמיל מהדירה והחיילים פוצצו את אחד הקירות בה. לאחר הפיצוץ הכריחו אותו החיילים להיכנס שוב לדירה, היכו אותו ודרשו ממנו לעבור דרך החור בקיר שהופצץ אל חלל שהתגלה מאחוריו. הם דרשו ממנו לקרוא לאייד סוואלחה, שהסתתר בתוך החלל, להסגיר את עצמו. אחד החיילים עמד לצידו וכיוון עליו את נשקו. כמיל שמע את החיילים חוקרים את אישתו של אייד בדבר נשק וחומר נפץ הנמצאים ברשותו. לאחר שהוצא מהבית, הועבר כמיל לבית סמוך ולאחר סיום האירוע, במהלכו נהרג סוואלחה, נלקח כמיל למתקן הכליאה בסאלם ושחרר למחרת.

14. העדות נבנתה על-ידי עאטף אבו רוב ב-11.11.02.

ממני. המפקד קילל אותי, איים להרוס את ביתי ואמר: "אתה רוצה להרוס את ביתך? אתה רוצה לגור באוהל? אנחנו נהרוס את הבית".

המפקד הוציא מכיסו תמונה מעיתון. הוא שאל אותי: "מי האיש בתמונה הזאת?" אמרתי שאני לא יודע. בתמונה היה איש עם זקן. הדגשתי שמעולם לא ראיתי את האיש בתמונה. המפקד והחיילים שהיו איתו חזרו ואיימו עליי. הם קיללו אותי כל הזמן. לאחר מכן, המפקד דרש ממני לשבת בפנינה בחדר בביתו של השכן. בחדר היו שבעה או שמונה חיילים. הם ערכו חיפוש בחדר ובניירות שהיו בו. מדי פעם, הם איימו לעצור אותי ולהרוס את ביתי.

לאחר מכן, המפקד הגיע והצביע על חלק קיר שהיה מרוצף באריחי קרמיקה ועל הכיור. הוא שאל אותי מה זה והשבתתי שזה כיור. החיילים הוציאו אותי מהבית ושמעתי פיצוץ. לאחר מכן הם החזירו אותי פנימה והתברר לי שהקיר היה בעצם דלת שמאחוריה יש חלל חשוך. המפקד שעמד שם שאל אותי מה זה החלל הזה ואמרתי שאני לא יודע. חייל אחז בידי והתקרב לקיר שהופץ כך שיכולתי לראות מה יש מאחוריו. המפקד שאל מה אני רואה. אמרתי שאני רואה מזרונים וכיסויים. החיילים היכו אותי והמפקד אמר שאני משקר. הוא שוב אמר: "אתה רוצה להרוס את ביתך כמו ידיך?" המפקד משך אותי אחורה ואמר לי: "אנחנו רוצים שתיכנס פנימה, תקרא לאיגוד ותגיד לו שעדיף לו לצאת, כי אם לא ייצא, אנחנו נהרוס את הבית שלו ואת הבתים הסמוכים". עברתי את הקיר והלכתי שניים או שלושה מטרים. שאלתי את המפקד מה להגיד ולמי לקרוא. דיברתי בקול רם בכוונה כי רציתי שמי שנמצא בפנים לא יירה בי. המשכתי ללכת פנימה ועמדתי ליד הפתח של החלל. היה חשוך מאוד ולא יכולתי לראות כלום. אחד החיילים עמד ליד הריסות הקיר שהצבא פוצץ, כשהוא מכוון עליי את נשקו. קראתי לאיגוד. ביקשתי ממנו לצאת החוצה ואמרתי: "איגוד, הם הולכים להרוס את הבית, הסגר את עצמך". לא ראיתי אף אחד ואף אחד לא ענה לי. אמרתי לחיילים שאף אחד לא עונה לי. החייל הורה לי להמשיך לקרוא לאיגוד.

באותם רגעים, שמעתי מאחורי קול של אישה: "איגוד, צא, הסגר את עצמך". היא קראה לו ובכתה. החיילים דרשו ממני ומהאישה להמשיך לקרוא לאיגוד והתחילו לצעוק

ולקלל. שמעתי את החיילים מורים לה לקרוא לבעלה. הם הורו לה גם להסיר את המטפחת מעל ראשה ולהוריד את השמלה. האישה המשיכה לבכות וצעקה בקול גבוה יותר: "איגוד, צא, אחרת יפגעו בי, שלא יעשו לי משהו ושלא יהרגו אותך". האישה קראה לבעלה בזמן שאני עמדתי בפתח החלל. חזרתי אחורה. כשהמפקד ראה אותי, הוא דרש שאגש אליו. הוא לקח אותי לחדר שבו ישבתי כשהוכנסתי לבית ושם ראיתי את האישה. היא לבשה מכנסיים וחולצה ירוקים. לא הייתה לה מטפחת על הראש והיא לא לבשה שמלה. המפקד שאל אותה על נשק וחומר נפץ והיא אמרה שאין. לפי מה שהבנתי, הוא שאל אותה על אקדח ורימוני יד. אחר כך, אחד החיילים הגיע למקום וקשר את ידיי באזיקים מלפנים. ביני ובין המפקד התפתח וויכוח. הוא טען שראיתי מה יש בפנים ואני אמרתי שלא. המפקד אמר לי: "ראית את איגוד, אבל הוא איים עליך בנשק. אתה משקר".

שלושה חיילים גררו אותי מוחץ לביתו של איגוד והעבירו אותי לבית השכן, אבו סמיר א-סוקי. כעבור כדקה, החיילים הביאו לשם גם את האישה. כשנכנסתי לביתו של אבו סמיר א-סוקי, הסמוך לביתו של איגוד, ראיתי שכן אחר, מוחמד א-סוקייה. הוא ישב על הרצפה. ידיו היו קשורות ועיניו היו מכוסות. אחד החיילים כיסה את עיניו והורה לי לשבת על הרצפה. הם לקחו את אישתו של איגוד והושיבו אותה לידי. זיהיתי שזו היא מקולה ומהבכי שלה. השעה הייתה בסביבות 05:00 בבוקר.

כשהייתי בתוך ביתו של אבו סמיר, שמעתי קולות של בולדוזרים, פיצוצים ותנועה של כלי רכב וחיילים בשכונה. היו חיילים שנשארו איתנו בתוך ביתו של אבו סמיר א-סוקי. כמה חיילים אמרו לי: "אנחנו נהרוס את הבית שלך. הנה הבולדוזרים הורסים את הבית שלך. אנחנו נכלא אותך 15 שנים". שמעתי גם קולות של ירי אינטנסיבי. חייל נכנס לבית והודיע לאישתו של איגוד שבעלה נהרג. היא התחילה לצעוק ולבכות. אחד החיילים דרש ממנה ללכת לראות את בעלה. הוא לקח אותה החוצה. האישה חזרה כעבור שתי דקות כשהיא בוכה וצועקת בקול רם. כשהיא נכנסה, אחד החיילים שאל אותה אם היא ראתה את בעלה. היא אמרה שהיא לא ראתה אותו ולא רוצה לראות אותו.

מספר המקרים בהם משתמשים חיילים בפלסטינים כבמגינים אנושיים פחת אמנם מאז הוציא בג"צ את צו הביניים. אולם העובדה שמקרים כאלה עדיין מתרחשים מעלה חשש כבד לגבי נכונותו וכוונתו של הצבא לאכוף את הצו ולוודא שכל החיילים הנמצאים בשטח יחדלו להשתמש באמצעי פסול זה. התייחסותו שוות הנפש של צה"ל להפרת הצו של בית המשפט העליון חמורה כשלעצמה ומעלה סימני שאלה בנוגע למידה בה רואה עצמו הצבא כפוף לחוק.

אחת הראיות לכך היא העובדה שצה"ל עושה ככל יכולתו על מנת להסתיר את המקרים בהם הופר צו הבג"צ. בצלם העביר לצה"ל כבר בעבר ארבעה מהמקרים המופיעים לעיל, אולם לא זכה לכל תשובה בנושא וככל הידוע לבצלם לא ננקטו צעדים כלשהם נגד המעורבים. בתחילת נובמבר פורסם בכלי התקשורת כי חיילים הורשעו בשימוש בפלסטינים כבמגינים אנושיים,¹⁷ אולם דובר צה"ל סירב למסור לבצלם פרטים על המקרה, כולל העבירות בהן הורשעו החיילים.

הגנה על חיילים היא שיקול צבאי לגיטימי, אך הוא ודאי אינו יכול להיות שיקול יחיד ובלעדי. ראשית, ברור כי אין זו חובתה של האוכלוסייה האזרחית הפלסטינית להגן על החיילים. שנית, שיקול זה אינו מבטל את חובת ההגנה על האוכלוסייה האזרחית המוטלת על צה"ל ודאי שאינו מתיר לו לבצע פעולות המסכנות במועד חיי אזרחים.

בצלם דורש מצה"ל להורות לחיילים שלא לעשות כל שימוש באזרחים. על הפקודה להיות חד משמעית: בשום מקרה אסור לדרוש מאזרחים לשתף פעולה עם כוחות הצבא ולבצע משימות צבאיות. כמו כן דורש בצלם מצה"ל לחקור לאלתר את כל המקרים המופיעים בדו"ח ומקרים אחרים שיובאו לידיעתו, ולנקוט בצעדים נגד כל המעורבים בשימוש באמצעי פסול זה.

במשך תקופה ארוכה השתמש צה"ל באזרחים פלסטינים כבמגינים אנושיים והורה להם לבצע פעולות צבאיות הכרוכות בסיכון ממשי לחייהם. במסגרת מדיניות זו, נאלצו אזרחים לפנות חפצים חשודים מהכביש, להורות לאנשים לצאת מבתיהם כדי שהצבא יוכל לעצרו, לעמוד לפני חיילים בעוד אלה יורים מאחורי גבם ועוד. משימות אלה הוטלו על אזרחים שנבחרו באופן אקראי ואשר לא יכלו לסרב לדרישות שהוצבו בפניהם על-ידי חיילים ממונים.

רק לאחר שהוגשה עתירה לבג"צ החליטה המדינה לשנות את מדיניותה, וגם אז באופן חלקי בלבד. מותו של אזרח פלסטיני ופניה נוספת לבג"צ נדרשו כדי לאסור על שימוש כלשהו באזרחים פלסטינים, ובכללו השימוש ב"נוהל שכן". כפי שעולה מדו"ח זה, צה"ל הפר, לפחות במקרים המתוארים לעיל, את צו הבג"צ בנושא.

עמדתם של המדינה ושל דובר צה"ל, כפי שהובאה לעיל, לפיה "נוהל שכן" הוא חוקי מאחר שאין מדובר בשימוש במגן אנושי, אינה מובנת. הסיבה היחידה להימנעותם של חיילים מלהקיש בעצמם על דלתו של האדם אותו הם מבקשים לעצור היא חששם להיפגע. ההנחה כי הפלסטיני שנבחר לבצע את המשימה במקום החיילים לא ייפגע, לא היתה מבוססת מלכתחילה והופרכה לחלוטין לאחר מותו של נידאל אבו מוחסן. למרות זאת, נמנע צה"ל מלשנות את מדיניותו גם לאחר המקרה.

יתרה מזו, "נוהל שכן" אינו חוקי גם אם טענת המדינה שאין מדובר במגן אנושי היתה נכונה. אחד הכללים הבסיסיים ביותר במשפט ההומניטארי הבינלאומי הוא הרחקת אזרחים מאזורי לחימה והגנה עליהם מפני הסכנות הנובעות מפעולות צבאיות.¹⁵ כפייה על פלסטינים לסכן את חייהם מהווה הפרה בוטה של כלל זה כמו גם של הזכות לחיים, לכבוד, לשלמות הגוף ולחירות. בנוסף, אפילו אם לא היתה נשקפת כל סכנה לפלסטינים שנדרשו להשתתף ב"נוהל שכן", עדיין הנוהל הוא בלתי חוקי שכן חל איסור מוחלט לכפות על אזרחים לבצע פעולות צבאיות באשר הן.¹⁶

15. ר', בין השאר, הפרוטוקול הראשון הנספח לאמנות גיבה משנת 1977, סעיפים 51-58.

16. אמנת גיבה הרביעית בדבר הגנת אזרחים בימי מלחמה משנת 1949, סעיפים 28 ו-51.

17. הארץ, 6.11.02.

תגובת דובר צה"ל

לישראל	הגנה	צבא
צה"ל	דובר	חטיבת
ציבור	קשרי	תחום
01000		ד.צ.
03-6080339/41		טלפון :
03-6080343		פקס :
1725	-	זכ
2002	בנובמבר	14
התשס"ג	בכסלו	ט'

לכבוד :
בצלם
עו"ד יעל שטיין

הנדון: תגובת דובר צה"ל לדו"ח "בצלם" בנושא "מגן חי"

דו"ח בצלם עוסק בנושא התלוי ועומד בעצם ימים אלה בפני בית המשפט העליון, במסגרת עתירה שהוגשה על ידי מספר ארגונים לזכויות אדם.

בהודעות שכבר נמסרו לבג"צ במסגרת העתירה הובהר, כי חל איסור על חיילי צה"ל להשתמש בתושבים פלסטינים כ"מגנים חיים", חל איסור להחזיקם כבני ערובה על מנת להפעיל לחץ על גורמים אחרים, וחל איסור להסתייע בהם בצורה שתסכן את חייהם. למען הסר ספק, אף הופצו הנחיות חד משמעיות בעניין זה בקרב יחידות צה"ל.

זאת ועוד, בעקבות מידע שהועבר מגופים שונים ובהם ארגונים לזכויות אדם, נפתחו כ- 30 חקירות מצ"ח ביחס למקרים בהם נטען, כי חיילי צה"ל הפרו כביכול את האיסורים האמורים.

אשר למקרים המוזכרים בדו"ח "בצלם" - מקרים אלה נמצאים בשלבי בדיקה ותחקור. ממצאי הבדיקה יועברו לגורמים המוסמכים על מנת שיבחנו אותם ויקבעו האם נדרשים צעדים כלשהם.

צה"ל שב ומדגיש, כי חל איסור מוחלט על חיילי צה"ל לעשות שימוש באזרחים כבני ערובה, כ"מגנים חיים" או בכל דרך אחרת שתסכן את חייהם. צה"ל מכיר בחשיבות הנושא, וכל טענה להפרת איסורים אלה נבחנת בכובד ראש וביסודיות הנדרשת.

בברכה,

אנריאטה לוי, סרן
ראש מדור סיוע